

Cyngor i Swyddogion Llywyddu ar gambersonadu

1. Erbyn diwrnod yr etholiad, dylai Swyddog Llywyddu ddeall y lefel o bresenoldeb heddlu ac ymateb yr heddlu y gall gorsaf pleidleisio ddisgwyl.
2. Ble ceir digwyddiad mewn man pleidleisio y mae Swyddog Llywyddu yn credu all fod yn drosedd, yna gallant ystyried galw'r heddlu a gofyn i'r rhai sydd ynghlwm i aros nes bydd swyddog yr heddlu yn cyrraedd.
3. Os ceir gwrthdaro, neu os oes disgwyliad rhesymol y bydd gwrthdaro, yna dylai'r Swyddog Llywyddu ystyried ei ddiogelwch ei hun a diogelwch pawb arall sy'n bresennol yn flaenoriaeth.
4. Dan amgylchiadau o'r fath, dylid osgoi gwrthdaro ond gellir ystyried dulliau eraill o gefnogi ymchwiliad gan yr heddlu, megis:
  - (1) cofnodi disgrifiad llawn o'r sawl a amheuir, yn cynnwys eu:
    - (a) rhyw
    - (b) ethnigrwydd
    - (c) lliw
    - (d) taldra
    - (e) unrhyw nodweddion unigol neu nodedig yn cynnwys eu dillad
    - (f) manylion cyd-droseddwyr
  - (2) cofnodi'r math o ID a ddefnyddiwyd ac unrhyw wybodaeth a gafwyd ohono
  - (3) cofnodi rhifau cofrestru cerbydau
  - (4) gwarchod eitemau a gyffyrddwyd gan rywun oedd ynghlwm â digwyddiad, os yw'n ddiogel i wneud hynny, nes bydd swyddog yr heddlu yn cyrraedd.
5. Gellir defnyddio'r ffurflen ar gefn y cyngor hwn i gofnodi digwyddiadau.
6. Os yn bosibl, dylai'r Swyddog Llywyddu geisio cael cadarnhad gan rywun arall o'r hyn maent wedi ei weld, yn arbennig y disgrifiad o'r sawl a amheuir os bydd yn gadael cyn i'r heddlu gyrraedd. Dylid llofnodi unrhyw nodiadau ysgrifenedig neu a wnaed fel arall, eu hamseru a dyddio gan bob aelod o'r staff oedd yn dyst i'r digwyddiad.

Cwestiynau statudol

Ble amheuir cambersonadu, cynghorir Swyddogion Llywyddu a chlercod pleidleisio yn gryf i ymatal rhag gofyn dim byd mwy na'r cwestiynau statudol. Gallai gofyn unrhyw gwestiynau eraill gyfateb i gyfweiliad anffurfiol a gallai beryglu'r posibilid o ddwyn erlyniad llwyddiannus.

Ni all staff etholiad ofyn unrhyw gwestiynau eraill i'r pleidleisiwr.

Os pennir bod angen ymchwiliad pellach, dylid cyfeirio'r mater at yr heddlu.

Datganiad i gefnogi cyhuddiad o gambersonadu

Datganiad (rhowch yr enw mewn llythrennau bras) .....

Mae'r datganiad hwn, sy'n .... tudalen o hyd, pob un wedi ei llofnodi gennyf fi, yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth ac rwy'n ei wneud gan wybod os yw'n cael ei gyflwyno fel tystiolaeth, y byddaf yn atebol i erlyniad os wyf wedi datgan unrhyw beth ynddo yr wyf y gwybod i fod yn anwir neu nad wyf yn credu i fod yn wir.

Dyddiedig ..... (rhowch y dyddiad, y mis a'r flwyddyn)

Ar ..... (rhowch y dyddiad, y mis a'r flwyddyn) roeddwn yn bresennol

yng ngorsaf bleidleisio ....., yn

..... (cyfeiriad)

yn rhinwedd yr awdurdod canlynol:

Swyddog Llywyddu/Clerc Pleidleisio/Ymgeisydd/Asiant/Swyddog yr Heddlu (dileer fel fo'n briodol) neu arall, nodwch os gwelwch yn dda .....

Am ..... yb/yh gofynnais i/gofynnodd y Swyddog Llywyddu y cwestiynau statudol i'r sawl oedd am bleidleisio:

1. Mewn ymateb i'r cwestiwn statudol cyntaf (yn gofyn i'r sawl gadarnhau ei enw)

Fe atebodd y sawl (yr wyf yn gwybod/credu ei fod yn.....).

'.....'

2. Mewn ymateb i'r ail gwestiwn statudol (yn gofyn i'r sawl gadarnhau ei gyfeiriad)

Fe atebodd y sawl (yr wyf yn gwybod/credu ei fod yn .....).

'.....'

3. Mewn ymateb i'r trydydd cwestiwn statudol (parthed bod hunaniaeth yr unigolyn yn cyd-fynd â'r sawl a enwir ar y gofrestr o etholwyr)

Fe atebodd y sawl (yr wyf yn gwybod/credu i fod yn .....)

'.....'

4. Mewn ymateb i'r pedwerydd cwestiwn statudol (parthed a yw'r unigolyn eisoes wedi pleidleisio ac eithrio fel pleidleisiwr dirprwyol)

Fe atebodd y sawl (yr wyf yn gwybod/credu i fod yn .....)

'.....'

Llofnod yr unigolyn sy'n gwneud y datganiad .....

Tystiwyd gan (llofnod) .....

(printiwch yr enw) .....

Gellir ychwanegu sylwadau pellach neu ddisgrifiadau personol ar gefn y ffurflen hon neu ar ddarn arall o bapur. Sicrhewch fod pob dalen wedi ei llofnodi a'i thystio.

Advice for Presiding Officers on personation

1. By the day of the election a Presiding Officer should understand the level of police presence and police response that a polling station may expect.
2. Where an incident occurs at a polling place that a Presiding Officer believes may constitute an offence, then they may consider calling the police and asking those involved to await the arrival of a police officer.
3. Where there is confrontation, or a reasonable expectation of confrontation, then the Presiding Officer should consider their own safety and the safety of all other people present as a priority.
4. In such circumstances, confrontation should be avoided but consideration may be given to other ways of supporting a police investigation, such as:
  - (1) recording a full description of the suspect including their:
    - (a) gender
    - (b) ethnicity
    - (c) colour
    - (d) height
    - (e) any individual or distinctive features including their clothing
    - (f) details of accomplices
  - (2) recording the type of ID used and any information obtained from it
  - (3) recording registered numbers of vehicles
  - (4) preserving items touched by a person involved in an incident, if it is safe to do so, until the arrival of a police officer.
5. The form on the reverse of this advice may be used to record events.
6. If possible, the Presiding Officer should seek corroboration from another person to what they have witnessed, especially the description of the suspect in the event the suspect leaves before police arrival. All written or otherwise made notes should be signed, timed and dated by all staff witnessing the incident.

Statutory questions

Where personation may be suspected, Presiding Officers and poll clerks are strongly advised to refrain from asking anything other than the statutory questions. Asking other questions may constitute an informal interview and jeopardise the possibility of bringing a successful prosecution.

No other questions may be asked of the voter by election staff.

If further investigation is deemed necessary, the matter should be referred to the police.

Statement supporting an allegation of personation

Statement of (print name in block capitals) .....

This statement, consisting of .... page(s), each signed by me, is true to the best of my knowledge and I make it knowing that, if it is tendered in evidence, I shall be liable to prosecution if I have wilfully stated in it anything which I know to be false or do not believe to be true.

Dated ..... (insert day, month and year)

On ..... (insert day, month and year) I was in attendance
at ..... polling station, at
..... (address)

in the following capacity:

Presiding Officer/Poll Clerk/Candidate/Agent/Police Officer (please delete as appropriate) or other (please state) .....

At ..... am/pm I/the Presiding Officer asked the person seeking to vote the statutory questions:

1. In response to the first statutory question (asking the person to confirm their name)

The person (who I know/believe to be .....) replied

‘.....’

2. In response to the second statutory question (asking the person to confirm their address)

The person (who I know/believe to be .....) replied

‘.....’

3. In response to the third statutory question (regarding the person’s identity being the same as the person named on the register of electors)

The person (who I know/believe to be .....) replied

‘.....’

4. In response to the fourth statutory question (regarding whether the person had already voted other than as a proxy voter)

The person (who I know/believe to be .....) replied

‘.....’

Signature of the person making the statement .....

Witnessed by (signature) .....

(Print name) .....

Further comments or personal descriptions may be added on the reverse of this form or on another piece of paper. Please make sure each sheet is signed and witnessed.